

МБОУ «Ивансолинская основная общеобразовательная школа»

Марий калык МОДЫШ

Автор: Каменщикова Нина
Ивановна, учитель начальных
классов

2012 ий

Марий калык модыш

Цель:

- модыш полшымо дене шкенам илышлан ямдылаш;
- кугезына-влакын мондалт толшо модыш-влакыштым шарнен, илышыш пурташ.
-

Марий модыш-влак пеш шуко түрлө улыт. Тидын годымак южо модышым ик вере ик семын модыт, вес вере - вес түрлын, кумшо вере-кумшо йон дене.

Модыш вет илыш дене кылдалт шога. Модыш айдемым пенгыде кап-кыланым, чулым койышаным ышташ полша. Марий калык ик пайремымат модыш деч посна эртарен огыл.

Калык модыш шке содержанийже дене, кузе шукталтмыже ден калык историйым рашемдаш полша, пүртүсым да тудын явленийже-влакым умылаш полша. Түрлө семын модын, пүртүсын палыдыме вийжым шке мogyрышко савыраш лиеш. Мутлан: Ёярня вараште мучаш марте волен кертат – ўмырет кужу лиеш. Лўнгалтышыште кашта деч кўшкў нўлталанат – шурно озымет рўж лектеш, кыне ден йытытнет кужу лийыт. Чыве муно дене модат гын, шурнетын пырчыже шолдыра лиеш.

Шуко модыш калык календарь дене кылдалтын. Тидын нерген калык мурыштат ойлалтеш:

Шорыкйол толеш – пура йўаш.

Ёярня толеш – мунчалташ,

Кугече толеш – лўнгалташ,

Семык толеш-йўраташ.

Шорыкйол годым пурам гына йўын огытыл, тыгак түрлө модыш дене модыныт. Тидын годым утларакше Васлий кугыза ден Васлий кува кугу верым налын шогеныт. Нуно илышыште улшо ситыдымашым почкалтареныт, йолагайым койдареныт, а эн кочырак, пўсырак мыскарашт дене самырык-влакым йўрдымў койышыштым воштылыныт.

Агавайрем годым имне дене ўчашен кудалыштыныт. Пўрбен рвезе-влак коклаште ўдыр-влакат лийыныт да лўддымў, чулым улмышт дене ойыртемалтыныт.

Ўдырсий пайремыште модыш-влак калык илышым сылнештареныт.

Семык пайремат түрлө модыш дене ойыртемалтын. Тунам йоча-влак тоя, кашта гоч тўрштылыныт, мече перен модыныт, ўчашен куржталыныт, пикш дене лўйкаленыт, тоям але кў падырашым торашке кышкен ўчашеныт.

Энерыште йўштылыныт, кө писын да торашке иеш- танасеныт. «Семык марте шым гана йўштылат да шым түрлө шудым кочкат гын, вес семык марте таза лият», – маныныт кугурак-влак.

А имне пукшымаште могай гына модыш лийын огыл! Олыкыш кайыме годым кө писын кудалеш – үчашеныт. Тушто, имне пукшымаште, йўлышө тул гоч төрштылыныт, шылмыла да моло семынат чон канымешке модыныт. Шуко модыш муро дене сөрастаралтын. Тиде мурылаште идалыкын түрлө жапыштыже могай модыш дене модмым палаш лиеш.

Төргым гына төр мланде,
Айдыза шовыч кышкен модына.
Теат мўндыр, меат мўндыр,
Айдыза салам колтен илена.
Пөртет воктен, клатет воктен
Тыртыш тыртыштен модаш сай.
Тыят мўндыр, мыят мўндыр
Салам колтен илаш сай.

Модыш нерген калыкмут-влакат улыт:

- Рвезе годым от мод гын, шонгеммек от мод.

Шочмо калыкнан модышыжо моткоч шуко шөрынан, айдемын тазалыкшым таптымаште, койыш-шоктышыжым саемдымаште, көргө чонжым яндарештымаште ўшанле энертыш.

Ятыр модышышто модышвуйым ойырат. А ынде икмыняр модыш дене модын ончена.

Модмаш.